

Серпенінова Ю.С. Усунення недоліків нормативного методу державного регулювання ліквідності банків / Ю.С. Серпенінова // Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. Фінансовий ринок України: стабілізація та євроінтеграція: зб. наук. праць. – Львів : НАН України. Ін-т регіональних досліджень, 2010. – Вип. 1 (81). – С. 335–340.

УДК 336.717.18

Серпенінова Юлія Сергіївна

УСУНЕННЯ НЕДОЛІКІВ НОРМАТИВНОГО МЕТОДУ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЛІКВІДНОСТІ БАНКІВ

У статті досліджено особливості нормативного методу державного регулювання ліквідності банків. Запропоновано науково-методичний підхід до удосконалення даного методу на основі побудови діапазонів ліквідності.

Ключові слова: ліквідність, нормативи ліквідності, діапазони ліквідності, державне регулювання ліквідності банків.

Постановка проблеми. Забезпечення стійкості банківської системи України здійснюється через систему банківського нагляду і регулювання банківської діяльності Національним банком України. Одним з пріоритетних напрямків політики НБУ є нагляд і регулювання ліквідності вітчизняних банків, що здійснюється за допомогою відповідного інструментарію. В сучасних умовах основним інструментом державного регулювання ліквідності банків є встановлення обов'язкових нормативів ліквідності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні і практичні аспекти державного регулювання ліквідності банків досліджувались у працях багатьох вітчизняних науковців. Зокрема, даній проблематиці присвячені роботи О.В. Костюк, В.С. Стельмаха А.О. Єпіфанова, І.В. Сало, А.П. Вожжова, Т. Раєвської, Г.Т. Карчевої, Р.М. Набока та інших.

Не вирішені раніше частини проблеми. Високо оцінюючи вклад вітчизняних науковців, зауважимо, що у даних дослідженнях в основному зосереджено увагу на розвитку економічних методів державного регулювання ліквідності, які на сьогодні не набули широкого використання. Поряд з тим, потребує удосконалення нормативний метод, який займає

важливе місце серед інструментів державного регулювання ліквідності.

Метою статті є дослідження особливостей нормативного методу державного регулювання ліквідності банків і розробка пропозицій щодо його удосконалення.

Виклад основного матеріалу. Можна виділити два підходи до державного регулювання ліквідності. Відповідно до першого підходу законодавчо встановлюються нормативні значення певних коефіцієнтів ліквідності, які дають змогу державного контролю над станом ліквідності банків.

Згідно з іншою точкою зору, оцінка ліквідності банку повинна здійснюватись з урахуванням певних сигналів ринку: довіра клієнтів, премії за ризик по депозитним сертифікатам та іншим позикам, збитковий продаж активів, задоволення кредитних заявок клієнтів, доступ до коштів грошового ринку [1, 2, 3].

Нажаль, особливості сучасного стану вітчизняної економіки і банківського сектору унеможливають переважне використання економічних методів державного регулювання ліквідності банків. Тому Національний банк використовує адміністративні методи державного регулювання, а саме адміністративні обмеження і встановлення обов'язкових економічних нормативів.

Інформацію про підхід до даної проблеми органів банківського нагляду в різних країнах дає табл. 1.

Таблиця 1

Підходи до державного контролю за банківською ліквідністю

Країна	Нормативи ліквідності
США	Обов'язкових нормативів не встановлено
ФРН	Норматив довгострокової ліквідності
Великобританія	Обов'язкових нормативів не встановлено. Контроль за активами та зобов'язаннями щодо термінів погашення
Франція	Нормативи коротко- і середньострокової ліквідності
Японія	Обов'язкових нормативів не встановлено. Рекомендовано норматив поточної ліквідності
Росія	Нормативи поточної, миттєвої, довгострокової ліквідності
Україна	Нормативи поточної, миттєвої, короткострокової ліквідності

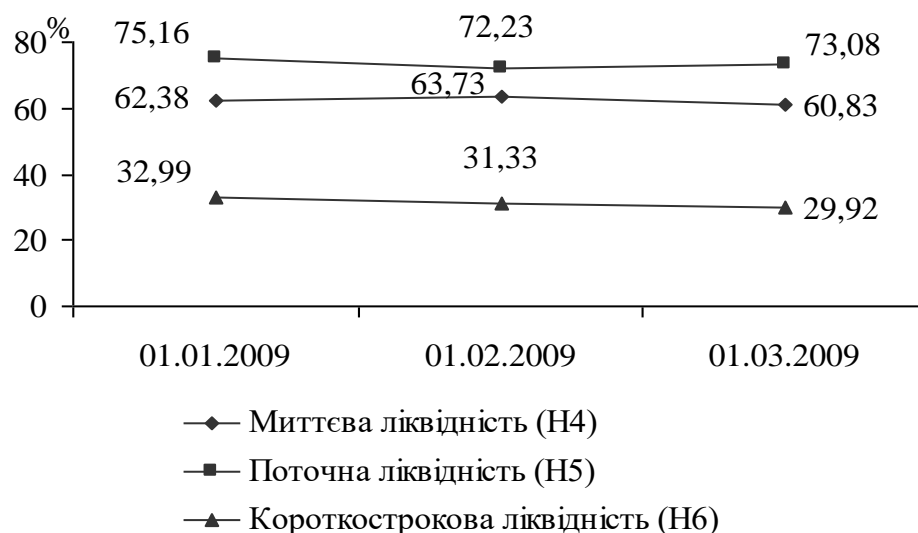
Джерело: [3, с. 248]

З однієї сторони, банки не зацікавлені у впровадженні додаткових обмежень, адже поряд із зниженням ризикованості це призводить до зниження дохідності. Тому банки можуть вдаватись до певних порушень: викривлення або надання неповної інформації, використання тіньових схем, завищення вартості активів та ін.

З іншої сторони, на сучасному етапі розвитку банківської системи України встановлення обов'язкових нормативних значень коефіцієнтів ліквідності сприяє підтримці стабільності банківської системи і є вкрай необхідним. Відсутність обов'язкових нормативних значень показників ліквідності банків може призвести не лише до банкрутства окремих банків, а до недовіри вкладників до всієї банківської системи України.

В Україні здійснюється регулювання ліквідності банків за допомогою нормативів миттєвої, поточної, короткострокової ліквідності [4].

Протягом першого кварталу 2009 року значення нормативів ліквідності банків України були в межах нормативних значень, але спостерігалась тенденція до їх погіршення (рис. 1).

Джерело: [5]

Рис. 1. Показники ліквідності банків України в першому кварталі 2009 р.

Встановлення нормативних значень коефіцієнтів ліквідності з метою державного регулювання ліквідності має ряд переваг: універсальність,

наочність, легкість, можливість аналізу та порівняння. Поряд з цим, у даного інструменту державного регулювання ліквідності є суттєві недоліки:

- статичність (розрахунок нормативів здійснюється з підсумками місяця на певну дату, не враховуючи коливань протягом даного періоду);
- зменшення дохідності банків через потребу підтримувати значні обсяги активів у ліквідній формі;
- не врахування особливостей кожного окремого банку;
- складність визначення діапазону допустимих значень показників;
- не пристосованість до оцінки ризику надлишкової ліквідності банку;
- відсутність можливості прогнозу ліквідності.

З метою розширення можливостей аналізу і порівняння із застосуванням даного методу запропоновано підхід з використанням діапазонів ліквідності. За основу побудови діапазонів ліквідності покладено середньоквадратичні відхилення показників ліквідності за останні чотири роки. Розрахункові значення верхньої і нижньої меж діапазонів ліквідності отримано шляхом додавання і віднімання від середнього значення фактичних показників ліквідності середньоквадратичного відхилення в розрізі місяців. Отримані значення меж діапазонів показників ліквідності банків України дозволяють побудувати відповідні діапазони даних показників (рис. 2).

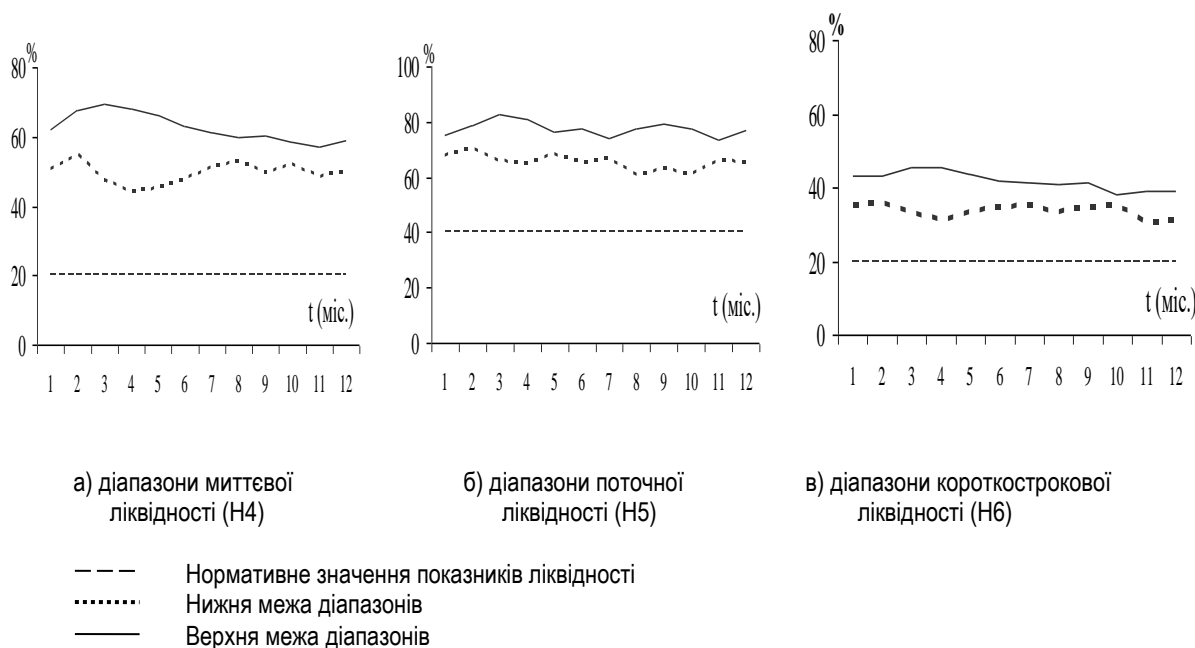

Рис. 2. Побудова діапазонів ліквідності банку

Відповідно, виділимо чотири діапазони: I) вище верхньої межі; II) проміжок між верхньою і нижньою межами; III) проміжок від нижньої межі до нормативного значення; IV) нижче нормативного значення. Залежно від того, у який діапазон потрапляє значення показників ліквідності конкретного банку, можна робити більш детальні висновки про стан його ліквідності (табл. 2).

Таблиця 2

Економічний зміст показників ліквідності у відповідному діапазоні

Діапазон	Економічний зміст показників ліквідності	Усереднені значення діапазонів показників ліквідності, %		
		Миттєва ліквідність (Н4)	Поточна ліквідність (Н5)	Короткострокова ліквідність (Н6)
I	Надлишкова ліквідність	> 62,76	> 77,65	> 42,14
II	Оптимальне значення	[49,63; 62,76]	[65,61; 77,65]	[33,43; 42,14]
III	Допустиме значення	(20,00; 49,63)	(40,00; 65,61)	(20,00; 33,43)
IV	Критичне значення	< 20,00	< 40,00	< 20,00

Якщо всі показники ліквідності відповідають діапазону «I», то це свідчить про спроможність банку своєчасно розраховуватись за своїми зобов'язаннями, але одночасно вказує на надлишкову ліквідність. Показники ліквідності у діапазоні «II» вказують на оптимальний стан ліквідності, ефективне управління ліквідністю банку і стабільне його функціонування. Показники ліквідності, що відповідають діапазону «III» дають підстави вважати про наближення кризи ліквідності. Значення показників ліквідності діапазону «IV» є меншими за нормативне значення показників ліквідності і свідчить про серйозні проблеми банку з ліквідністю.

Крім того, розрахувавши аналогічні діапазони за даними по показникам ліквідності в розрізі чотирьох груп банків, можна деталізувати аналіз, враховуючи розмір банку. Пов'язане це з тим, що залежно від розміру банку різні значення показників ліквідності свідчать про фактично різний стан ліквідності банку. У великого банку більше доступу до залучення ліквідних коштів із зовнішніх джерел, тому у великих банків менше потреба нагромаджувати запаси ліквідних коштів. Невеликим банкам, навпаки,

потрібні значні внутрішні резерви ліквідних коштів для запобігання виникненню кризи ліквідності.

Висновки. На нашу думку, в основі ефективного регулювання ліквідності банків повинно бути скоординоване використання як прямих, так і непрямих методів державного регулювання діяльності банків. При цьому варто враховувати міжнародний досвід, враховувати недоліки існуючих методик, а також розвивати перспективні напрямки державного регулювання ліквідності банків.

На сьогодні Національним банком України переважно використовуються адміністративні методи. Для оцінки фінансового стану банків і, зокрема, ліквідності, в системі банківського нагляду застосовують встановлення нормативних значень показників ліквідності. Даний метод дає змогу визначати виникнення нестабільності в діяльності банків при відхиленні значення нормативу за встановлені межі. З метою розширення можливостей аналізу, врахування ризику надлишкової ліквідності, врахування сезонності запропоновано використовувати уточнені діапазони ліквідності, які сприяють підвищенню ефективності державного регулювання ліквідності.

Застосування даного підходу усуває певні недоліки нормативного методу державного регулювання ліквідності банків. Такий підхід враховує сезонність, адже, залежно від періоду, спостерігаються суттєві коливання у значеннях показників ліквідності. Також виділено чіткі критерії надлишкової ліквідності, адже просто дотримання законодавчо встановлених нормативів ліквідності не свідчить про ефективність управління ліквідністю. Крім того, передбачено два діапазони, що свідчать про погіршення стану ліквідності. В першому випадку значення показників відповідного діапазону можуть свідчити про тимчасові фінансові труднощі, в іншому випадку про глибоку кризу ліквідності, що може призвести до банкрутства банку.

Список використаних джерел

1. Івасів І. Б. Ліквідність банку в умовах маркетингоорієнтованого

менеджменту / Івасів І. Б. // Фінанси України. – 2003. – № 1. – С. 109–116.

2. Роуз Питер С. Банковський менеджмент / Питер С. Роуз. – пер. с англ. – М. : Дело, 1997. – 743, [1] с.

3. Сало І. В. Фінансовий менеджмент банку : навч. посіб. / І. В. Сало, О. А. Криклій. – Суми : Університетська книга, 2007. – 313, [7] с.

4. Інструкція про порядок регулювання діяльності банків в Україні [Електронний ресурс] : Постанова Правління Національного банку України від 28.08.2001 № 368 – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0841-01&check=4/UMfPEGznhhXV0.ZiwoGPBtHI4H.s80msh8Ie6>

5. Статистичні матеріали сайту Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://bank.gov.ua/Statist/index.htm>. – Назва з домашньої сторінки.

6. Основні принципи ефективного банківського нагляду [Електронний ресурс] / Базельський комітет з питань Банківського Нагляду. – Базель. – Жовтень 2006 р. Режим доступу : http://www.bank.gov.ua/Bank_supervision/index.htm